

AUESØYA LANDSKAPSVERNOMRÅDE

AUESØYA PROTECTED LANDSCAPE AREA

Grimstad kommune, Aust-Agder

FYLKESMANNEN I AUST-AGDER

Auesøya landskapsvernområde med tilhørende plante- og dyrelivsfredning i Grimstad kommune i Aust-Agder ble opprettet ved regj.res. av 8. november 1984.

For å avklare vernegrensen mot Rivingen naturreservat lengst i sørøst, ble verneforskriften revidert 13. oktober 2005.

Landskapsvernområdet dekker et land- og sjøareal på ca. 1.900 dekar, herav 675 dekar landareal.

Formålet med vernet er å bevare en typisk sørlandsøy med et vakkert natur- og kulturlandskap og tilhørende plante- og dyreliv.

Den sørøstlige delen av Auesøya ble vernet som landskapsvernområde i 1984 etter ønske fra den tidligere eieren, Henrik Lundh (7.1.1905 - 9.1.1985), som overdro eiendommen til Grimstad kommune.

Henrik Lundh satte klare betingelser for den framtidige forvaltningen av Auesøya i gavebrevet til Grimstad kommune, datert november 1983, bl.a.:

- «Grimstad kommune skal behandle eiendommene som landskapsvernet og aktivt påse at så skjer»

- «Natur og terreng skal søkes bevart uendret og uberørt»

- «Skjøtselsplan forutsettes utarbeidet i forbindelse med landskapsvernet»

Disse forutsetningene ble nedfelt i vernebestemmelsene for landskapsvernområdet i 1984.

HVORDAN KOMME DIT?

Det er ikke fastlandsforbindelse til Auesøya, derfor må man ta sjøveien for å utforske denne flotte og varierte øya.

Den enkleste måten å komme seg til Auesøya er å ta utgangspunkt i Homborsund eller Vessøya i Grimstad kommune, eller Kaldvell eller Flørenes i Lillesand kommune.

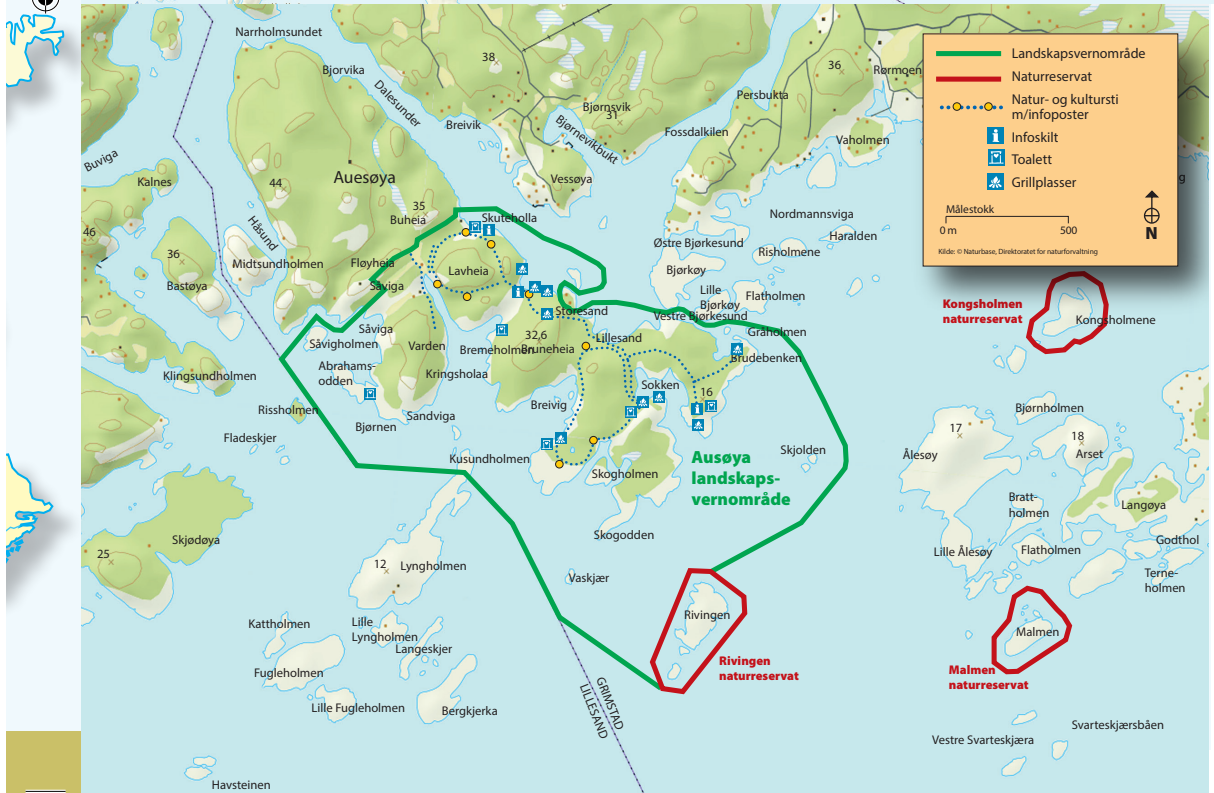
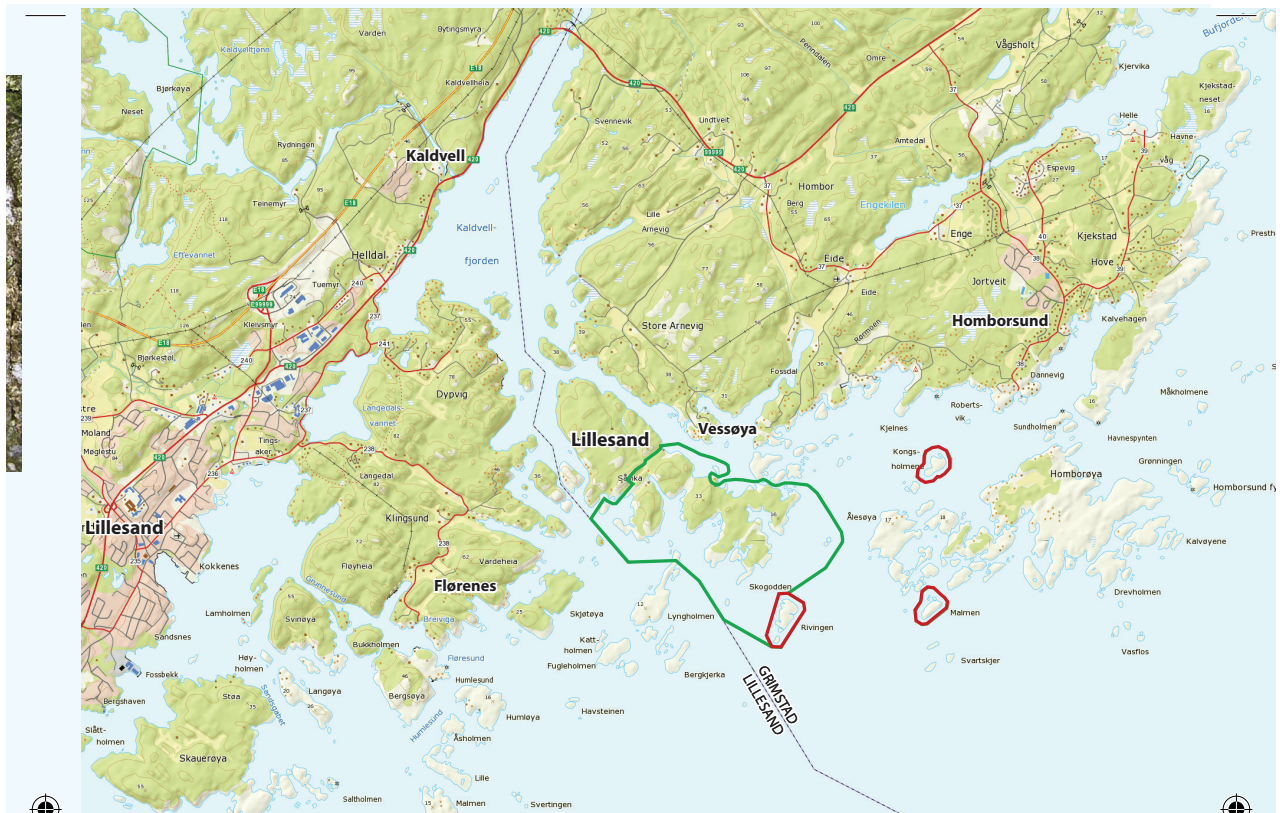
Fra Vessøya er det bare en liten båttur over Dalesundet før man ankommer Auesøya.

Fra Homborsund følger man leia (innaskjærs) vestover i retning mot Lillesand.

Fra Kaldvell må man dra sørover til man passerer Sildeholmen og Narrholmen. For å besøke landskapsvernområdet må man dra lenger sør i kaldvellfjorden til man har passert Bastøya og/eller Midtsundholmen.

Fra Flørenes tar man sjøveien i østlig retning forbi Flørødden, gjennom Skjødøysund og Rissholmen før du ankommer landskapsvernområdet.

Oversiktsbilde over Auesøya i Grimstad kommune med Lillesand sentrum i bakkant. Rød strek illustrerer hvilke del av øya som inngår i landskapsvernområdet. Foto: Johnny Foss.

Auesøya ligger i utløpet av Kalvellfjorden lengst vest i Grimstadskjærgården i Aust-Agder. Den sørligste delen ligger til dels eksponert mot åpent hav.

Landskapsvernområdet omfatter østre del av Auesøya samt betydelige sjøområder sør og øst for denne. I sjøområdene inngår mindre landareal på andre holmer og skjær, først og fremst Såvigholmen, Kusundholmen, Vaskjær, Skjolden og Gråholmen. Landskapsvernområdet grenser mot Lillesand kommune i sørvest.

GEOLOGI, TOPOGRAFI OG KLIMA

Berggrunnen på Auesøya består av grunnfjellsbergarter som ble dannet for om lag 1600 millioner år siden. Hele Auesøya ligger under marin grense, som her befinner seg ca. 46-47 moh. Dette innebærer at øya befant seg under havoverflaten ved istidens slutt for ca. 10 000 år siden. De høyeste toppene i landskapsvernområdet steg opp av havet først for ca. 8 000 år siden. Løsmassene på Auesøya er derfor i stor grad påvirket av bølgevasking under den påfølgende landhevingen. Løsmassene er for det meste konsentrert i forsenkningene i terrenget. På værharde steder er det dannet strandvoller av grov rullestein. Langs strendene på Storesand og Lillesand (øst på Auesøya) er det tydelige groper i terrenget etter uttak av mergel til landbruket på fastlandet.

Landskapet på Auesøya er forholdsvis kupert med mange dype dalsøkk og grunne bukter og vik. Svabergene er tydelig preget av isskuring under siste istid, med isbevegelse fra nordvest. Det høyeste punktet er Bruneheia (32,6 moh.) sentralt i landskapsvernområdet, tett fulgt av Lavheia og Varden.

Auesøya har et typisk oseanisk klima hvor sjøsprøyt driver innover landområdene når det er kraftig vind. Nærheten til sjø gir relativt milde vintrer og noe svale somre, til tross for øyas svært solrike beliggenhet. Det er vanligvis snøfritt, eller lite snø, i området vinterstid.

Svaberg som veksler med terrengforsenkinger fylt med morenemateriale og strandavsetninger preger Auesøya. Bildet er fra Breiviga.

Foto: Arnstein K. Engemyr.

VARIERT VEGETASJON MED SØRLIG PREG

Vegetasjonen på Auesøya er variert og spenner fra strandenger til kystfuruskog, blåbæreikeskog og lågurt-eikeskog. Næringsfattig furuskog dekker rundt halvparten av landarealet. Mye av skogen er kortvokst, krokete og storkvistet, men fin tømmerkog forekommer også. Løvskog bryter opp i lune søkk og drag og gir et variert helhetsinntrykk.

Tidligere dyrket mark er utsatt for gjengroing. Osp er særlig aggressiv, men eik og furu kommer også inn. Det beites på store deler av øya, noe som har en bremsende effekt på gjengroingen.

Sumpvegetasjon finnes også, i form av svartorsumpskog, høgstarrsump og storstarrsivaks-strandsump. Tørr lynghei i veksling med tørrberg dekker nesten tredjeparten av landarealet. Fjærekoll, ulike bergknapparter og følblom er godt synlige plantearter her.

Strandenger er et karakteristisk innslag innerst i flere av vikene på Auesøya. Ytterst på strandenga finnes plantearter som sandkryp,

*Fjærekoll er en karakteristisk plante på tørrberg.
Foto: Trond Haugskott.*

Strandeng finnes øverst i strandsonen og består av salttålende planter. Strandenger finnes på lite værharde steder i viker og ved elvemunninger langs kysten. Dette er en naturtype som krever skjøtsel som beiting eller slått.

Auesøya ligger i den temperert lauvskogsonen (nemorale vegetasjonssone), som i Norge strekker seg fra Hasseltangen i Grimstad og sørvestover langs kysten til Lista i Vest-Agder. Bildet er fra Eidet sentralt i landskapsvernområdet.

Pinseliljer ved småbruket ved Lavet.

Foto: Rune Sævre.

fulgt av saltsiv, strandkjempe, fjæresaulauk, rødsvingel og gåsemure. I og ved strandengene opptrer også mindre vanlige arter som grisnestarr, duskstarr og lodnestarr.

Sørlige og kysttilknyttede plantearter utgjør naturlig nok en stor del av floraen. Noen av artene er typiske for denne delen av Sørlands-kysten, mens andre er uvanlige på Agder, og dels også i resten av Norge. Foruten de tidligere nevnte starrartene gjelder dette; grenmarasal, småasal, ormetunge, flerårig tanngras, broddbergknapp, engmynte, begerhagtorn, bergflette, barlind og blåveis. De fleste av disse artene forekommer helst på lokaliteter med kalk i berggrunnen. Små eksemplarer av barlind opptrer flere steder på Auesøya, hvilket er

At en art er "rødlistet", betyr at den er ført opp på **Norsk Rødliste** - en oversikt over plante- og dyrearter som på en eller annen måte er trua av utryddelse, er utsatt for betydelig reduksjon eller er naturlig sjeldne.

Se www.artsdatabanken.no for mer info.

uvanlig. Vivendel, søtkirsebær, eføy og blodstorkenebb er alle vanlige. Heistarr er en mindre vanlig art som har en vestlig, kystbundet utbredelse.

Til sammen er 254 ville plantearter registrert på Auesøya, hvorav følgende er rødlistet: barlind, dverggylde, ormetunge, grenmarasal, småasal og prikkstarr. De mest krevende planteartene er registrert i området mellom Eidet og Sokken. Her er også artsantallet størst, samtidig som de uvanlige og til dels sårbare artene er samlet i dette området.

I tillegg til de ville plantene, finnes også en del hageplanter på Auesøya. Ved de gamle boplassene er det plantet et stort antall varianter av påskeliljer og til dels også pinseliljer. Disse setter sitt preg på øya på forsommeren. Ved husene finnes en del frukttrær og andre hageplanter. Arter som kristtorn og liguster kan være henholdsvis plantet og forvillet. Av kulturmarksarter som er i generell tilbakegang i distriktet, finnes engnellik og hanekam.

Strandkryp (til venstre) og strandkjempe er begge typiske strandplanter på Auesøya.

Foto: Ole Kristian Spikkeland.

Hanekam, en kulturmarksart som er i generell tilbakegang i distriktet, finnes på Auesøya.

Foto: Trond Haugskott.

Ærfugl (hunnfugl foran, tre hanner bak) er vanlig i gruntvannsområdene rundt Auesøya. Foto: Trond Haugskott.

ET RIKT OG VARIERT FUGLELIV

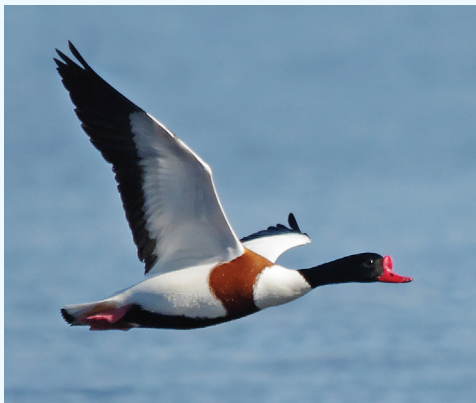
Auesøya landskapsvernområde omfatter mange holmer og skjær i tillegg til selve hovedøya. Dette gir et variert utvalg av biotoper og danner grunnlag for et rikt fugleliv. 60 forskjellige fuglearter er registrert i løpet av en sommer. Blant hekkefuglene er den karakteristiske, fargerike og store gravanda.

De øvrige påviste fugleartene besøker Auesøya enten på trekket vår og høst, eller tilfeldig i forbindelse med næringssøk. Hettemåke, makrellterne og stær er rødlistete arter som man finner på Auesøya.

De grunne buktene er tilholdssted for mange vadefugler under vår- og høsttrekket. Her finnes også mye ærfugl og siland.

Det rikeste fuglelivet finner vi likevel i lauvskogen og krattvegetasjonen. Sangerne er spesielt vanlige, og løvsanger og hagesanger de mest tallrike. Videre finnes munk, møller, tornsanger og gulsanger. Blant trostene er svarttrost vanligst. I tillegg til sin vakre og melankolske sang på våren, er svarttrosten lett gjenkjennelig med sin kullsorte fjærdrakt og sitt gule nebb.

Den vakre gravanda hekker på Auesøya. Foto: Trond Haugskott.

Også silanda er en karakterisk art i gruntvannsområdene rundt Auesøya. Dette er en hann. Foto: Trond Haugskott.

*Tjeld - høylydt og lett gjenkjennelig.
Foto: Trond Haugskott.*

Rødstilk - en vanlig vadefugl som er lett gjenkjennelig på sine røde «stilker». Foto: Trond Haugskott.

Om høsten er furuskogene viktige næringsområder for meiser. Med meiseflokkene følger gjerne også arter som fuglekonge, trekryper og spettmeis. De frørike kjerrene er viktige tilholdssteder for grønnfink, grønnsisik, gråsisik og tornirisk.

De fleste vanlig forekommende pattedyrartene på tilstøtende fastland er også registrert på Auesøya. Dette gjelder bl.a. elg, rådyr, mink

og hare. Mink er en fremmedart og kan ha negativ innvirkning på det lokale dyrelivet, men det vil ikke bli iverksatt tiltak for å bekjempe denne arten i landskapsvernområdet. Andre arter som forventes å opptre er rødrev, grevling og ulike arter av flaggermus, spissmus og smågnagere. Høyst sannsynlig bruker også sjøpattedyr som hval og sel sjøområdene med jevne mellomrom.

*Venstre: Møller.
Under: Tornirisk.
Høyre: Svarttrost.
Foto: Trond Haugskott.*

Tidligere drift og tekniske anlegg, samt nåværende gjengroingstilstand av beiter, eng og jorder, gir Auesøya sitt særpreg. Selv om gårdsdriften opphørte i 1940-årene, ble Auesøya brukt til beite for opp til 150 sau fram til begynnelsen av 1970-årene. Dette opprettholdt kulturpreget. Siden grodde kratt og trær opp på gammel innmark, slik at blant annet kulturminnene ble skjult. I dag er gjengroing av kystlandskapet en forvaltningsmessig utfordring. Bilde fra Skutevoll.

KULTURMINNER OG KULTURLANDSKAP

Auesøya er rik på fornminner og nyere kulturminner. Det har trolig bodd mennesker på øya helt siden eldre jernalder. Det finnes flere gravrøysar fra bronse- og jernalder, dvs. fra perioden 1800 f.Kr.-1000 e.Kr. Gravrøysene er en del av flere større gravhauger i området Bufjorden-Kaldvell.

Det er usikkert hva navnet Auesøya kommer av. Det gammelnorske ordet Audr er nevnt som et sannsynlig opphav, hvor en av betydningene er "rik", dvs. "en rik øy". I nyere tid har tradisjonell gårdsdrift med husdyrhold i kombinasjon med fiske og skipsfart vært livsgrunnlaget på Auesøya. Folketellingen fra 1801 viser at det var tre husstander med til

sammen 17 personer på Auesøya. Innenfor landskapsvernområdet har det i tillegg til de to småbrukene ved Såviga og Lavet også vært bosted ved Skutevoll.

Småbrukene ved Såviga og Lavet er sentrale elementer i kulturlandskapet på Auesøya. Begge våningshusene er gamle; henholdsvis fra første halvdel av 1800-tallet og fra andre halvdel av 1800-tallet. Rundt begge småbrukene er det rester av gamle hager med frukttrær.

Faste kulturminner på Auesøya som ikke er knyttet til bebyggelsen ved Såviga og Lavet er; hustufter, losutkikkplasser, kalvekkever, stier/veier, steingjerder, rydningsrøysar, grøfter og steinbrygger.

Auesøya hadde tidligere et mer åpent natur- og kulturlandskap enn i dag. Omkring 1900 var øya tilnærmet fri for skog. Beiting, behov for brensel og lauv til dyrefôr holdt vegetasjonen nede inntil gårdsdriften opphørte i 1940-årene. Bildet viser terrenget omkring Såviga og Lavet, sett mot sørvest. Foto: Emil Lund.

Gammel gravrøys vest for Eidet. Det var skikk å begrave de døde i monumentale steinrøysar oppe på åstoppene. Den døde skulle se og bli sett, og gravrøysene ble derfor lagt på steder med vid utsikt. Til sammen syv gravrøysar og to gravfelt er registrert innenfor landskapsvernområdet.

De to nedlagte småbrukene ved Såviga og Lavet benyttes stort sett i rekreasjonssammenheng. Dette skjer hele året, men hovedtyngden av besøkene finner sted sommerstid, i påskeuken og i løpet av maihelgene. Her sees bnr. 2 (Lavet), som disponeres av Henrik Lundhs Venner.

FRILUFTSLIV

Auesøya blir i dag mye benyttet til friluftsliv og rekreasjon. Det finnes flere sandstrender og mange gode, naturlig beskyttede fortøyningsplasser for småbåter. Relativt mange brukere er også knyttet til de to småbrukene ved Såviga og Lavet. Det er også en del fritidsboliger utenom det vernede området på Auesøya. Vekslingen mellom åpne enger, skog og utsiktspunkt gjør øya attraktiv for turbruk. Tidligere dyrkede arealer innbyr til teltslagning og andre fritidsaktiviteter. Bruneheia og Varden er nærliggende turmål og fine utsiktspunkt

Forholdene er flere steder lagt til rette for friluftsliv, bl.a. med fortøyningsbolter, toaletter, grillplasser og renovasjon. Det er også satt opp informasjonstavler og ryddet/merket to natur- og kulturstier på Auesøya

Kultursti

Med utgangspunkt i Sokken er det laget en 2,4 km lang kultursti (rød- og blåmerket) som gjennom 8 poster viser naturen, fornminner, kulturminner og gammelt kulturlandskap på Auesøya.

Se kart side 3.

SKJØTSEL OG TILTAK

Det er allerede utført betydelig skjøtselsarbeid på Auesøya. Omfattende hogst- og rydningsarbeider i kulturlandskapet har ført til at mesteparten av tidligere dyrket mark er åpnet opp. Samtidig er sauebeiting gjenopptatt som del av landskapskjøtselen. Resultatet er at innmarksarealene i dag framstår som beitelandskap. Gamle stier og veifar er også ryddet og satt i stand. Videre er det gjennomført en omfattende opprenskning av drenerings-systemene på Eidet. Bygningsmassen og de gamle hagene rundt småbrukene i Såviga og Lavet er skjøttet av dem som har bruksrett.

I årene som kommer vil dette arbeidet bli videreført, med særlig fokus på å opprettholde det gamle, åpne kulturlandskapet åpne kulturlandskapet og rydde rundt kulturminner.

Langs bukta Lavet øst for Såviga blir det tilrettelagt slik at sauene kan beite ned til selve vannkanten. Dermed opprettholdes beitede strandenger som kulturmarkstype.

Området vest for Brudebenken har idylliske sletter og viker.

AUESØYA PROTECTED LANDSCAPE AREA

Auesøya Protected Landscape Area in the municipality of Grimstad was established on the 8th of November 1984. The purpose of the conservation is to preserve a typical island along the southern coast of Norway with beautiful nature and agricultural landscape together with its natural plants and animals.

You are welcome to visit the Protected Landscape Area, but please keep in mind the following points, which are a selection from the regulations:

- The area is protected against all activities and interventions that might significantly change the nature or character of the landscape.
- Littering is prohibited.
- Vegetation is protected against all forms of damage and destruction. You are allowed to pick berries and mushrooms.
- Wildlife is protected against all forms of damage and destruction.
- Motor traffic on shore is prohibited.

*Utforming: Trond Haugskott. Baksidefoto: Rune Sævre. Alle foto ellers er tatt av Ove Bach, med mindre annet er nevnt.
© Fylkesmannen i Aust-Agder 2014.*

UTDRAG AV VERNEBESTEMMELSENE

Du er velkommen til å besøke landskapsvernområdet, men husk følgende regler som er et utvalg av vernebestemmelsene:

- Området er vernet mot alle aktiviteter og inngrep som vesentlig kan endre landskapets art eller karakter.
- Forsøpling er forbudt.
- All vegetasjon i vann og på land er fredet mot enhver form for skade og ødeleggelse utover det som følger av vanlig ferdsel. Bær- og soppstaking er tillatt.
- Alle fugler og pattedyr, herunder deres boplass, hi, reir og egg, er fredet mot enhver form for skade, ødeleggelse og unødvendig forstyrrelse.

Jakt, fangst og bruk av skytevåpen er forbudt.

Hunder må ikke slippes innen landskapsvernområdet.

- Motorisert ferdsel til lands er forbudt (herunder bruk av modellfly). Forbudet gjelder også lavtflyvning under 1000 fot eller landing med luftfartøy.

Forvaltning og oppsyn:

Fylkesmannen i Aust-Agder, tlf. 37 01 75 00

Statens Naturoppsyn, tlf. 73 58 05 00

